

Signalement

1860 vernieuwde woning van Jan Bax, waarin zich tevens het kantoor bevond.

De molen was in 1802 gekocht door de gezamenlijke Bossche molenaars. Uit een verkoopakte uit 1808 blijkt dat de molen in dat jaar verkocht werd onder voorwaarde dat deze 'tot in de eeuwigheid' niet meer gebruikt mocht worden voor het malen van graan, maar uitsluitend als 'fabrieksmolen'.³ De molenaars wilden op die wijze concurrentie vermijden. Hoewel het niet expliciet in de akte staat mogen we aannemen dat met fabrieksmolen bedoeld wordt dat de molen niet voor het malen van graan, maar wel voor andere nijverheden gebruikt mocht worden. De molen werd toen ingericht als volmolen, en korte tijd later als oliemolen.⁴ In 1852 werd een grutterij aan de molen toegevoegd. Kort daarna werd een meelfabriek tegen de molen opgericht. Een fraai voorbeeld van de aanpassing van een molen aan de economische omstandigheden.

Nico Jurgens ■

Noten

1. Wie brengt me thuis, in: *de Molenaar* (1997) nr. 17, p. 24.
2. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch (GAHt), Archief dienst Gemeentewerken, vergunningen bouwwerken op de vestingwerken, bundel III nr. 33.
3. GAHt, Rechterlijk Archief, inv.nr. 1794 fol. 40.
4. Nico Jurgens, Molenwandeling over de stadswal (2), in: *'s-Hertogenbosch V* (1997) nr. 4, p. 139-145, in het bijzonder p. 139-142.

■ Zo nu en dan luister ik naar Bossche muziek. Een dezer dagen beluisterde ik *Romantiek in de Bossche Salon*, een CD met muziek van het componistengeslacht Bouman. Leon, Antoon en Frans waren in de tweede helft van de vorige eeuw zeer actief in het Bossche muzikaleven. Composities van deze begaafde musici, wellicht ooit in de Casinotuin ten gehore gebracht, zijn thans op compactdisk gezet door een ensemble onder leiding van Ruud Bouman, een nazaat. Vrolijke, weinig gecompliceerde klanken uit de Bossche salon. Geen meesterwerken, maar gezellige muziek van rond de eeuwwisseling.

■ Nog gratis verkrijgbaar is het boekwerkje waarin kaarten uit het standaardwerk *'s-Hertogenbosch. De Geschiedenis van een Brabantse stad 1629-1990* zijn opgenomen. In kleur wel te verstaan. Zo is de Geschiedenis van 's-Hertogenbosch nog beter te lezen.

■ Van Gerard van Gurp verscheen in 1996 (nr. 2) de bijdrage *Bossche migranten tussen 1579 en 1629* in ons tijdschrift. Het Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis publiceerde kortgeleden (jrg. 23, 1997, p. 401-427) zijn artikel *Bosschenaars in de verstrooiing. Emigratie tussen 1579 en*

1629. Zijn bijdrage wordt ondersteund met tabellen over beroepen en aantallen Bosschenaars die voorkomen in registers betreffende de bevolking in steden als Gouda, Haarlem, Delft, Rotterdam etc. Een interessant artikel dat Van Gurps bijdrage voor ons tijdschrift verder uitdiept.

■ G.C.M. van Dijck schreef een artikel over 'Joos van Cleve en Jeroen Bosch in Hui-ze Vezelaer' in *De Brabantse Leeuw* 47 (1998) 13-18. In het artikel komt Joris Vezelaer (geboren in 1493 in 's-Hertogenbosch) ter sprake. Er zijn zeer weinig portretten van Bosschenaren die in de vijftiende eeuw geboren zijn. Maar het portret van Joris Vezelaer, die overigens in Antwerpen goudsmid was, is bewaard gebleven. Het werd geschilderd door de beroemde Joos van Cleve. Mocht u deze zomer in Vaduz vakantie vieren dan kunt u daar het portret bewonderen, want het behoort tot de collectie van de heerser van Liechtenstein. (Dichterbij: een kopie bevindt zich in het Rijksmuseum). Overigens bezat Joris als een van de weinige Bosschenaren een schilderij van Jeroen Bosch. Naar pater Gerlach meende werd het schilderij - *De Zeven Doodzonden* - in 1963 bij Sotheby geveild.

■ Ton Kappelhof schreef bij gelegenheid van de fusie van

Van der Meer *Willems*
aan *P. J. Jansen* Apotheker & Drogist.

Briefhoofd van Apotheker Jansen aan de Schapenmarkt (Foto: Stadsarchief, HTA, stamboeknr. 26183)

de ziekenhuisapotheken de geschiedenis van twee apotheken in 's-Hertogenbosch. Kappelhof schenkt veel aandacht aan ziekte en zorg voor zieken in de stad. 'Honderd jaar geleden' staat boven een hoofdstuk, maar wanneer u wilt weten welk medicijn in 1589 tegen nier- en blaasstenen werd voorgeschreven kunt u ook in het boekje terecht. Het boekje is fraai geïllustreerd en werd voorzien van een lijst van apothekers sedert 1780, toen J.R. van Ommeren (uit het Gelderse Nederhemert) tot eerste apotheker van het Groot Ziekengasthuis werd benoemd. Zijn instructie is ook opgeno-

men in het boekje. De apotheker was onmisbaar. Uit de instructie blijkt dat hij bijna altijd 'bereikbare dienst' had. Dat was zwaar. Misschien kwam hij daardoor wel eens in de verleiding om 'eenige geselschappen in het Groot Gasthuis te onthaalen of traceren'. Dat werd hem uitdrukkelijk verboden.

■ Ik slenterde kortgeleden door Sleat, een stadje dat zo'n tweehonderd kilometer ten noorden van 's-Hertogenbosch ligt, in Holland (want inmiddels heb ik begrepen dat alles wat boven de rivieren ligt voor de Bosschenaar 'Holland' is). Slenterend door Sleat sprak mij een oude van dagen aan. Een man in een kuitbroek, een witte ringbaard en een lange Goudse pijp in zijn mond. Hij had zijn Skûtsje

zojuist verlaten en stond nog met zijn ene been op de loopplank. Hij zag dat ik een vreemdeling was en sprak toen met een buitenlandse tongval: Jongeman, quo vadis? Toen ik glimlachte en hem vertelde dat ik uit Brabant komende wat rondkeek en een eetgelegenheid zocht omdat mijn maag knorde, sprak de oude schipper: 'Jao, ik zie dat uwes uut Holland komt!' Opmerkelijk niet? Bosschenaren die alles wat zich boven de grote rivieren bevindt 'Holland' noemen en Friezen, want u heeft natuurlijk allang door dat ik in het Friese stadje Sloten rondsjouwde, die in alles wat zich buiten hun provincie op twee benen voortbeweegt, een Hollander ontwaren. De in klederdracht gehulde Fries wees mij op een etablisse-

ment waar gegeten kon worden. 'Tankje wol, brave man' antwoordde ik in mijn beste Fries en spoedde mij naar de plaatselijke herberg. Het water liep me in de mond toen ik de streekgerechten las die achter het glas op de menukaart vermeld stonden: 'Toerneedoo, Snietsul en Spèèrrips (onbepert)'. Ik kreeg nog meer trek toen ik omhoog keek en het uithangbord (uiteraard middeleeuws) ontwaarde. 'In den Frieschen Bourgondiër' las ik. Nu, waar zich Bourgondiërs bevinden daar is het goed toeven, dat weet ik uit ervaring. Begrijpt u mijn teleurstelling, toen den herbergh gesloten bleek te zijn? Ik moest mijn honger

stillen met een patatje mèt, want de deuren van de snèk-bar staan in gansch Bourgon-dië wagenwijd open.

Dit brengt mij bij een periodiek dat tegenwoordig in de hoofdstad van Bourgondië verschijnt: *Entrance. Het maandblad voor Bourgon-disch 's-Hertogenbosch*. Het bekende werk anno jaren negentig: glamour en advertenties. Bij de aankondiging dat 'Den Bosch binnenkort Bourgondisch kan winkelen', ging ik uit mijn Hollandse dak. Wij zijn hartelijk welkom in de Arena. Bij het Kruidvat, de Blokker, meneer Bart Smit. Als dat niet Bourgondisch is! Na het winkelen is het goed toeven tussen de blote dames

bij Galaxy ('Hot bodies') en wist u ook al dat Patricia Bok (Kent u niet? Is TV-presentatrice en model!) 's nachts wakker wordt omdat ze moet plassen. Haar favoriete drank is dan ook bier. En zo gaat het maar door. Uitgever Frank de Bie is er van overtuigd dat 'er een grote behoefte is aan een 'glossy' maandblad voor en over 's-Hertogenbosch'. Sinds het Centrum voor Volkscultuur liet weten dat 'Ook de ontwikkeling van maandverband volkscultuur is', sta ik nergens meer van te kijken. *Entrance*, kost niks en is bijna overal te verkrijgen. Zelfs in Holland.

Aart Vos ■

Het oude station als steengroeve

Ton Kappelhof

Het spoorwegstation dat in 1998 officieel geopend zal worden is het vierde dat 's-Hertogenbosch krijgt. Het meest monumentale was het in 1896 geopende door Ed. Cuypers ontworpen station. Dit werd bij de bevrijding in oktober 1944 verwoest. Piet van Kessel (zie het artikel over de Schoonheidscommissie in het vorige nummer van dit tijdschrift) heeft in januari 1945 nog gepleit voor behoud van dit station. Van Kessel was belast met het opnemen van de oorlogsschade in Den Bosch en omgeving. Op 12 januari 1945 schrijft hij aan het hoofd van de voorlopige commissie voor de monumentenzorg in bevrijd gebied het volgende:

"Vanwege de geallieerde strijdkrachten wil men verder het gebouw sloop en puinwinning. Een kleine commissie heeft op verzoek van den Wederopbouw een onderzoek ingesteld naar de eventuele mogelijkheid tot herstel of herbouw. Hierover is een rapport opgesteld dat U dezer dagen zal bereiken, en waarin de wenschelijkheid wordt betoogd de restanten vooralsnog niet te sloopen..." Van Kessel vraagt verder om de ruïne tot monument te verklaren. Dit is niet gebeurd, de ruïne werd opgeruimd en er kwam een derde door Van Ravenstein ontworpen station dat in 1995 tegen de vlakte ging. ■